

prof. UAM dr hab. Michał Jarnecki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu, Zakład ochrony dziedzictwa kulturowego i
komunikacji międzykulturowej

Oponentský posudok pre účely inauguračného konania doc. Mgr. Pavla Matulu, PhD.

Slovenský historik strednej generácie, doc. Pavol Matula podal žiadosť o udelenie titulu profesor, na čo reaguje aj tento môj posudok jeho vedeckej a pedagogickej činnosti.

Vedecký výkon kolegu Matulu, pracovníka Univerzity Komenského v Bratislave, nie je zanedbateľný, dokonca si dovoľím tvrdiť, že na vedca v jeho veku je pôsobivý. Pavol Matula sa špecializuje na slovenské dejiny devätnásteho a dvadsiateho storočia s širším presahom na strednú Európu, najmä na vzťahy s najbližšími slovenskými susedmi: Poľskom a Českom, pričom sa nezameriaval len na medzištátne relácie, ale aj na otázky interetnických kontaktov. Bez ohľadu na tieto smery výskumu sa zaoberá, ako je pre slovenského historika prirodzené, aj slovenskou identitou.

Pedagogickú činnosť vykonával doc. Matula po dobu ôsmich rokov od habilitačného konania, celkovo vyučuje štrnásť rokov na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského. Od začiatku vyučoval predmety zamerané na slovenské a stredoeurópske dejiny 19. a 20. storočia. Matulova erudícia sa prejavuje aj vo vedení diplomových (25) a doktorandských prác. Má dvoch skončených doktorandov, ďalších štyroch vedie, pričom dvaja sú už po dizertačnej skúške a za krátko budú mať obhajobu.

V jeho vedeckej činnosti by som sa rád pristavil pri najdôležitejších momentoch z pohľadu poľského historika. Bez ohľadu na jazykovú a kultúrnu blízkosť a sympatie k susedovi na druhej strane Karpát sa poľsko-slovenské vzťahy nezaobišli bez roztržiek, konfliktov a incidentov, najmä v politickej rovine v 20. storočí, keď naši južní susedia prijali výzvu vymaniť sa spod maďarskej nadvlády. Vzhľadom na špecifickosť, umocnenú až istým druhom mytológie v poľsko-maďarských vzťahoch, bol postoj k Slovákom často - najmä v prvej polovici 20. storočia - zatienený maďarským tieňom a lepším pochopením opodstatnenosti len jednej zo strán v spore medzi "bratancami" a národom Jánošíka a Ľudovíta Štúra. Mnohí poľskí pozorovatelia nedokázali rozpoznať podstatu odôvodnených slovenských sťažností a rozhorčenia nad často bezohľadnou maďarizačnou politikou Pešti. Docent Matula predstavuje

na stránkach svojich štúdií a monografií tento dôležitý kontext vzájomných poľsko-slovenských vzťahov, ktoré sa po prvej svetovej vojne nezačali vyvíjať najlepším smerom. Keď vzniklo prvá Československá republika a po 123 rokoch sa obnovilo samostatné Poľsko, na zmiešaných územiach Oravy a Spiša došlo k ostrým konfliktom o národnostnú príslušnosť týchto území. Kolega Matula sa vo svojej vedeckej práci zamerail v tomto historickom období predovšetkým na oravský región poľsko-slovenského pohraničia, pričom sa sústredil na konkrétne lokality, ukázal dramatické voľby, rozpory a vášnivé spory, na ktorých mali výrazný podiel okrem iných aj duchovní oboch národností. Treba poznamenať, že ako Slovák zostal objektívny a prezentoval aj stanovisko a pohľad poľskej strany. Táto práca patrí k významným prínosom pre slovenskú historiografiu a my Poliaci by sme mali aspoň pochopiť argumenty nášho suseda.

Medzi jeho výskumné záujmy patrili aj poľsko-slovenské hraničné spory po Mníchovskej konferencii, keď Poľsko, popri Nemecku a Maďarsku, tiež vznieslo nešťastné územné požiadavky. Pavol Matula sa tu zamerail, popri oravskom, najmä na kysucký región, kde došlo aj k tragickým ozbrojeným incidentom, pri ktorých zbytočne umierali ľudia z oboch strán. Hoci ide o smutnú epizódu vo vzájomných kontaktoch, nemožno na ňu zabudnúť, najmä preto, že pre Slovákov predstavuje bolestivú ranu. Z tejto perspektívy je neskôr ľahšie pochopiť postoje Slovákov na prahu druhej svetovej vojny.

Samozrejme, že ako slovenský historik tohto obdobia sa nemohol vyhnúť tomu, aby sa nedotkol aj niektorých aspektov zložitých a napätých vzťahov s Maďarskom, predovšetkým po roku 1918. Veľká časť jeho výskumnej činnosti, ako už bolo skôr naznačené, sa ale venovala najmä vzťahom so susednými Čechmi, s ktorými sa Slováci dvakrát spojili v spoločnom štáte a ktorí sa tiež dvakrát "rozviedli" a rozišli, hoci za diametrálne odlišných okolností. Okrem problémov a sklamaní vidí docent Pavol Matula v Československej republike aj nemalý prínos, predovšetkým v oblasti kultúry a pomoci pri pozdvihnutí Slovenska. Zaujímal sa najmä o fenomén tzv. čechoslovakizmu, ktorý sa v medzivojnových rokoch presadil vo verejnom živote, pričom on sa sústredil na jeho prejavy a podoby v školstve. Kolega Matula tento fenomén analyzoval a zároveň demaskoval politické pozadie tohto mýtu o existencii československého národa, presadzovaného predovšetkým hradnými kruhmi a politikmi blízkymi tomuto prostrediu. V svojich prácach sa tiež dotkol problematiky českej menšiny na Slovensku až do nedávnej minulosti.

Kandidát na profesora Doc. Matula publikoval texty v desiatkach zahraničných časopisov a absolvoval zahraničné stáže a výskumné pobyty na oboch stranách Atlantiku (Poľsko, Česká republika a Kanada).

Docent Matula viedol a vedie alebo je zapojený do viacerých výskumných projektov na Slovensku i v zahraničí. Slovenský kolega, ktorý ašpiruje na titul profesora, napísal aj učebnice a učebné texty súvisiace s predmetmi, ktoré vyučuje.

Považujem tiež za dôležité spomenúť činnosť kolegu Matulu aj v oblasti popularizácie histórie, čo sa mu darí najmä prostredníctvom desiatok jeho rozhlasových hier, pásiem i popularizačných článkov, zameraných na dejiny.

Doc. Matula spĺňa v plnom rozsahu všetky vedecké aj pedagogické kritéria pre vymenovanie za profesora. Preto navrhujem, aby mu po úspešnej obhajobe, bola udelená vedecko-pedagogická hodnosť profesora v odbore slovenské dejiny.

Kalisz 26. 2. 2020

Prof. dr hab. Michał Jarnecki